

volgde. Op dit congres werkt men met een systeem dat op de B-sessies lijkt, met dit verschil dat er bovendien een rapporteur is. Men vindt in slechts zeven van de zesentwintig zittingen een inbreng uit Nederland of België, waaronder één organisator (H. Paape van het Rijksinstituut voor oorlogsdokumentatie) en slechts acht op de 505 aangekondigde bijdragen en interventies, namelijk van de Nederlanders T. Nijhuis (UvA), H. Pleket (RUL) en E. van Royen (EUR) en de Belgen Ch. Verlinden (emeritus), L. Genicot (emeritus), J. Vansina (ook emeritus als ik mij niet vergis), A. Verhulst (Gent) en Cl. Bruneel (UCL). Ik vrees dat de omvang van deze inbreng gelet op de omvang van de professie in beide landen ver beneden de maat is.

Aan de onderwerpen kan het niet liggen, want die betreffen allerlei volop bestudeerde thema's uit de politieke en trouwens ook meeren meerde sociale, economische en mentaliteitsgeschiedenis. Men mist *papers* over thema's als feodale systemen in Azië (Leiden), granen in de wereldgeschiedenis (daar gaat onze handelsgeschiedenis weer), de tweede wereldoorlog (centra in Brussel en Den Haag), technisch onderwijs (waar zijn de historisch pedagogen), machtsstrategieën (de Opstand wordt besproken door een Spanjaard), de *megalopolis* (een onderwerp dat al in Leuven werd behandeld), veranderingen in vrouwenarbeid *idem*, op beide congressen géén Nederlandse of Belgische *papers*, de maatschappelijke organisatie van de arbeid (maar dan nogal traditioneel), revolutie en hervorming (géén Opstand, 1830 of Troelstra te zien), de historische biografie (daarvan zijn er zowel in Nederland als in België toch wel enkele gemaakt en in de maak), de sociale politiek in de negentiende en twintigste eeuw (ik denk aan de KUL, UvA, Centrum voor parlementaire geschiedenis) en de onvermijdelijke centrum- en periferieverhoudingen.

Misschien heeft men het idee dat op dergelijke congressen per se iets briljants en nieuws gebracht moet worden. Dat kan, maar dat is niet noodzakelijk. Helaas — zo is mijn indruk — kan men als *paperschrijver* op de algemene historische congressen vaak gewoon zijn of haar gang gaan. Daar zijn briljante historici natuurlijk erg gelukkig mee. Dat de thematiek en de discussie dan weinig geordend zijn nemen zij op de koop toe.

Bij de economisch-historische congressen wordt overigens betrekkelijk veel werk gemaakt van inhoudelijke organisatie van discussies. Met enig succes zou ik durven zeggen. Persoonlijk vind ik dat aantrekkelijk: er moet toch een redelijk platform van vraagstelling en discussie kunnen ontstaan, ook als je niet 'onder ons' in bekend gezelschap verkeert. Naar mijn mening is er aanleiding om in onze gewesten inzake de algemene historische congressen wat beter op te gaan letten en te gaan (mede-)organiseren.

P. M. M. Klep

P. J. H. Ubachs, *Tweeduizend jaar Maastricht* (Maastricht: Schenk, 1991, 191 blz., f39,90, ISBN 90 6094 999 4).

De laatste decennia is de belangstelling voor lokale geschiedenis in Nederland sterk toegenomen. Dat gold in bijzondere mate voor Maastricht. De verre van volledige bibliografie, die Ubachs aan het einde van zijn boek opnam, omvat 39 publikaties, verschenen tussen 1981 en 1990. Onder zulke omstandigheden groeit de behoefte aan een samenvattend overzicht wel heel sterk. De afzonderlijke publikaties handelden immers gewoonlijk over thema's van beperkte importantie, lieten hele tijdvakken buiten beschouwing en kozen heel verscheiden paradigma's als uitgangspunt. Zelfs de meest geïnteresseerde lezer bekruipt het gevoel door de vele bomen het zicht op het bos te verliezen.

Nu is Maastricht niet gezegend met een schat aan heldere overzichten van zijn geschiedenis.

Behalve een voor onderwijskundige doeleinden geschreven boekje van Schoonbroodt uit de periode tussen de beide wereldoorlogen, zijn er slechts beknopte overzichtswerken van M. A. F. Ch. Theeuwissen en H. H. E. Wouters. Van deze overzichten van de geschiedenis van Maastricht is er geen enkel meer in de handel. Aan een nieuw overzicht bestond grote behoefte.

Ubachs kiest voor de stedelijke autocratie als centraal thema. In de dertiende eeuw trachtten de prins-bisschop van Luik en de hertog van Brabant, die beiden rechten bezaten in Maastricht, hun wankele gezagsbasis te consolideren door de stad een tweeherig statuut te verlenen. Formeel regeerden zij samen: alle bestuurszetels werden dubbel bezet. Recht sprak men echter slechts gezamenlijk bij kleine zaken; voor meer belangrijke kwesties had elke heer zijn eigen bank, waar hij de inwoners van eigen nativiteit daagde. Ubachs heeft zeker gelijk als hij betoogt, dat deze gecompliceerde bestuursvorm de lokale bestuurders ruim gelegenheid bood tot eigengereid optreden. Hij gaat evenwel wat ver, wanneer hij Maastricht een stadstaat noemt en stelt: 'Op papier was het centrum van het stedelijk gebied afhankelijk van Luik en Brabant samen, maar in werkelijkheid leidde dit tot onafhankelijkheid' (30). Het verdere verloop van zijn verhaal maakt het hoogst twijfelachtig of het Maastrichtse stadsbestuur zich in de dertiende, veertiende en vijftiende eeuw ten opzichte van zijn landsheren vrijheden kon permitteren, die Vlaamse en Brabantse steden bij voortdurend demonstreerden. Vast staat in ieder geval, dat de positie van Maastricht in de zeventiende en achttiende eeuw, toen vertegenwoordigers van beide heren jaarlijks naar de stad kwamen om er als commissarissen-deciseurs beslissingen te nemen, geen schim was van die van de gemiddelde stad in het gewest Holland.

De keuze van de tweeherigheid als uitgangspunt voor de geschiedenis van Maastricht heeft in dit boek verstrekkinge gevolgen. De eerste 1200 jaar van de geschiedenis van de stad worden in een paar pagina's afgedaan. Zij vormen slechts een aanloop naar het ontstaan van de stadstaat. Wat de middeleeuwen, tussen 1200 en 1500, betreft, wordt alleen iets verteld over de interne ontwikkelingen in de stad. Studies van Rousseau, Ammann, Lombard en anderen over de rol van Maastricht in (West)europese economische en culturele netwerken worden zelfs niet aangestipt. Daarmee houdt het stadstaatdenken niet op. Omdat de politieke status van Maastricht tussen 1500 en 1795 niet verandert en de tweeherigheid van Maastricht blijft voortbestaan, duren de middeleeuwen tot 1795 voort (55-96). Ook al kon Maastricht in die tijd geen onafhankelijke politiek meer voeren, zijn bestuurders maten zich een onafhankelijke houding aan, met als gevolg dat het leven er volgens de auteur bijna stil stond.

Het gebruik zich onafhankelijk op te stellen verdween ook na 1795 niet. Als gevolg van de lokale nostalgie naar de 'Staet particulier' waren inertie en indolentie heel de negentiende eeuw door troef (115-119). De paupers waren er het voornaamste slachtoffer van: de hen geboden hulp kwam nooit uit boven charitatieve betutteling. Ook in de eerste helft van de twintigste eeuw mislukte de sprong voorwaarts (149), zij het dat ook andere dan lokale factoren ertoe bijdroegen. Dat er geen ongelukken gebeurden in een tijd, dat de stedelijke bevolking toenam van 18.000 in 1815 naar 70.000 inwoners in 1940, kwam slechts omdat de bevolking even indolent was als zijn bestuurders. Zij waren voor geen opstootje te porren, laat staan voor een revolutie (152-153). Pas na 1950 werd de beslotenheid van de lokale gemeenschap doorbroken en zocht Maastricht een plaats in de vaart der volkeren. Dat autochtone Maastrichtenaren van zo'n geschiedbeeld niet vrolijk worden, doet hier niet ter zake, wel is van belang dat de schrijver zich kennelijk niet bewust is van zijn de historie vertekende eenzijdigheid. De reductie van de stedelijke samenleving tot het handelen van de lokale politieke en kerkelijke elite had tenminste de toevoeging van een zinsnede in de trant van 'geschiedenis van een indolente bovenlaag' als ondertitel op de titelpagina wenselijk gemaakt.

J. C. G. M. Jansen

M. J. Gunning, *Gewaande rechten. Het denken over vrouwen en gelijkheid van Thomas van Aquino tot de Bataafse Constitutie* (Dissertatie RU Utrecht 1991; Zwolle: W. E. J. Tjeenk Willink, 1991, xii + 353 blz., ISBN 90 271 3436 7).

Dat vrouwen een categorie mensen vormen die onderdrukt worden, is een bewering waar niemand — althans in de westerse wereld — meer van opkijkt. Sinds Mary Wollstonecraft en John Stuart Mill zijn er karrevrachten papier besteed aan het oplossen van de vraag waaraan de sociale en wettelijke onderschikking van de vrouw, in de westerse wereld, te wijten kan zijn en hoe haar emancipatie eindelijk haar beslag kon krijgen. Historici, politicologen, sociologen hebben met het probleem geworsteld. De juristen, relatief weinig in de historie geïnteresseerd, proberen hun achterstand in te lopen.

Mevr. Gunning, werkzaam bij de vakgroep Staatsrecht aan de Universiteit van Amsterdam, heeft een poging gewaagd te onderzoeken in hoeverre de rechtspositie van de vrouw er een was van gewaande rechten. De ondertitel geeft een aanwijzing van het hybride karakter van haar perspectief — de verhouding tussen algemene en, wat men vroeger nog mocht noemen, 'vaderlandse' geschiedenis. De inhoudsopgave verraaft amper dat er tussen S. Thomas en de Bataafse revolutie wel een paar eeuwen verliepen.

Overigens biedt de auteur een verstandige, niet door opgewonden feministische standjes ontsierde, analyse van de gedachten van enkele politieke theoretici, theologen en filosofen over de, meer of minder gebrekkige, gelijkheid van man en vrouw. Dat relaas over de 'zwakke' vrouw wordt gelardeerd met een — voor zover ik kan zien — onsystematische illustratie uit oud-Nederlandse rechtsbronnen. Dat schrijfster haar primaire bronnen zelfstandig heeft willen lezen en interpreteren, heeft zijn charmes, maar zij had daarbij de secundaire literatuur systematischer en explicieter behoren te betrekken en verantwoorden. Bij de behandeling van Luthers huwelijksopvatting had, bij voorbeeld, *When fathers ruled. Family life in Reformation Europe* (1983) van Steven Ozment niet mogen ontbreken, noch bij de bespreking der zeventiende-eeuwse Engelse politieke denkers *Patriarchalism and political thought* (1975) van Gordon J. Schochet of *La femme dans la pensée des Lumières* (1977) van Paul Hoffmann voor de daaropvolgende eeuw.

Het boek is cursorisch, met accenten op willekeurig lijkende, althans niet gemotiveerde perioden en denkers. Schrijfster heeft haar titel blijkbaar ontleend aan een passage uit de *Janus Verrezen* van 18 januari 1796 'dat de onvervreemdbare rechten van de vrouwen, geene gewaande rechten bij de vrouwen van Nederland zijn' (2,266). Het lijkt haar te zijn ontgaan dat van die 'gewaande rechten' al eerder, met een andere nuance, sprake was bij een auteur die sprak van de rechten van de *mens* (*De rechten van den mensch in Vrankrijk geen gewaande rechten in Nederland, ofbetoog, dat die rechten bij het volk van Nederland in volle kracht genoten worden*. Dooreen patriot. Amsterdam 1793).

Mevr. Gunning schrijft dat haar studie 'eindigt met de betrekkelijke rust die *na de codificatie* intreedt' (6, mijn curs.). Zij bedoelt echter kennelijk: de afkondiging van de staatsregeling (constitutie) in 1798, want van de rechtscodificatie, die uit hoofde van die grondwet werd ondernomen, vindt men in haar boek geen spoor — laat staan van de serie Bronnen van de Nederlandse codificatie sinds 1798 waaronder deel gewijd aan het huwelijks(goederen)recht, vergezeld van een monografie (beide uit 1975). Historische expertise of begeleiding had de schrijfster voor een aantal vervelende lapsus kunnen behoeden (bij voorbeeld 102: situering van het Verlichtingstijdperk; 107: verdwijnen van heksengelooft; 271 n.173: 'Gelijkheid, Vrijheid en Broederschap').

A. H. Huussen jr.